

Arvet efter skogsfinnarna

Gården Juhola är idag ett kulturresevat. Foto: Hans-Örjan Nohrstedt

I norra Värmland levde den finska kulturen kvar till långt in på 1900-talet. Skogsfinnarna har satt djupa avtryck i många svenska skogsregioner, inte minst här. Deltagarna i Skogshistoriska Sällskapets exkursion till de båda gårdarna Juhola och Mattila på försommaren gav fördjupade kunskaper om historien bakom kolonisationen.

AV MATS HANNERZ

» SÅ SENT SOM PÅ 1960-TALET talade många värmlänningar tyst om sina finska anor. Idag bär man arvet med stolthet. Det berättade ciceronen Gabriel Bladh, professor på Karlstad universitet som en gång doktorerade på de svedjebrukande nybyggarna. Begreppet skogsfinne vittnar om en strävsam människa som lyckas lösa problem och klara sin försörjning på naturens villkor. TV-serien Lagom mycket finsk, som sändes 2016, uppmärksammade kulturen för den breda allmänheten. Gabriel Bladh, som medverkade i serien, har också alltid fullt hus på sina sommarkurser i Finnskogen.

DEN FÖRSTA STÖRRE VÅGEN AV "finsk" kolonisation startade på 1570-talet då svedjebbrukare från Savolax flydde undan krig och fattigdom för att slå sig ner i mellersta Sveriges glesbefolkade skogsbygder. Man kan inte tala om invandring, Finland var ju ända fram till 1809 den östra delen av Sverige. De uppmuntrades också av den svenska

staten som erbjöd dem skattefrihet under ett antal år. Ingen har kunnat beräkna hur många som egentligen kom under årens lopp. Sannolikt var det inte så många, kanske 10 000. Men de som kom blev kvar, spred sig norrut och västerut och blev efter hand alltmer assimilerade i det svenska samhället.

Till Värmland kom finnarna på 1600-talet. Hemmanet Multtjärn norr om Östmark fick sin första bosättning på 1640-talet. Hemmanet är delat i gårdarna Mattila, nu ett populärt friluftscentrum, och Juhola (östra Multtjärn). Juhola har förblivit i privat ägo och är numera ett kulturresevat där byggnader underhålls och marken slås och betas för att bevara det äldre landskapet.

Brasan brinner för fullt men det är inte rökigt i rummet. Bara under den första timmen avgår synlig rök som kan vädras ut. När eldstaden blivit varm blir förbränningen fullständig och ingen rök avgår. Genom att elda under tre, fyra timmar håller man stugan behagligt varm under resten av dygnet. Bild från professor Per Olov Nilssons studie vintern 2001. Foto: Anders Damberg.

Rökstugan i Juhola. Notera gränsen för det svärtade timret. Foto: Mats Hannerz

Exkursionen till Mattila och Juhola ...

... genomfördes den 15 juni och samlade drygt 40 deltagare. Intresset var mycket större än så och Skogshistoriska Sällskapet tvingades därför tacka nej till många eftersom lokalen satte en gräns.

På Mattila friluftsgård höll professor Gabriel Bladh en föreläsning om skogsfinnarnas historia och efter lunch promenerade sällskapet till granngården Juhola där flora, fauna och inte minst byggnadskonst visades upp.

Exkursionen avslutades med en frivillig tur upp på Rännbergs topp, ett sydväxtberg på hyperitberggrund med en prunkande flora.

Professor Gabriel Bladh guidade i finnskogen. Foto: Mats Hannerz

I JUHOLA FINNS OCKSÅ EN AV FÅ bevarade rökstugor. Rökstugan var en speciell uppfinning framtagen för att värma upp husen i det kyliga nordiska klimatet. Värmekällan är en "ugn" utan skorsten. Röken stannar under taket och röklagrets tjocklek regleras med ventiler. Det kan låta både smutsigt och ohälsosamt, men de som upplevt fenomenet vittnar om att det inte stämmer utan att det blir en behaglig temperatur i stugan. Hemligheten är det tjocka lagret av jord som ligger på innertaket. Det är inte bara en isolering; sedan jorden blivit uppvärmd av röken avger den värme under lång tid. Det räckte med att elda några timmar per dygn.

Rökstugan är dessutom mycket energieffektiv. I en artikel i Sällskapets årsskrift 2013 beskriver professor Per Olov Nilsson en studie som slår fast att "det blir svårt att i framtiden överträffa rökstugans energieffektivitet. Verkningsgraden ligger över 90 procent."

SVEDJEBRUKET DÅ, DET SOM DE FLESTA förknippar med skogsfinnarna? Ja, många av de första bosättarna bedrev svedjebbruk. De röjde skogen, tände på, och odlade råg och så småningom rovor i den näringsrika askan. Men det var bara ett av många sätt att klara försörjningen. Även om det fanns nomadiserande familjegrup-

per blev många av finnarna tidigt bofasta och kombinerade svedjandets med jordbruk och boskapsskötsel.

Idag är de finska kolonistörerna helt assimilerade i det svenska samhället. Det finska språket bleknade bort under 1800-talet, även om man i Juhola höll stånd och använde modersmålet ända fram till 1930-talet. Men fortfarande är arvet närvarande i regionen i form av finska gårdsnamn, mytologi och spår av gamla bosättningar. Finnskogarna i Värmland är väl värda fler besök. ●